

Uitwerking van de doorlopende leerlijnen

Een portfoliovoorbeeld voor LO1 (1)

De SLO heeft een compleet voorbeeld van een portfolio voor LO1 in het havo ontwikkeld. Met dit portfoliovoorbeeld voor LO1 willen we een hulpmiddel bieden voor een manier van beoordelen bij lichamelijke opvoeding die beter past bij de bedoelingen van het programma LO1 dan de meest gangbare manieren. Dit voorbeeld is nog in ontwikkeling.

In de notitie 'Doorlopende leerlijnen en portfolio voor het vak lichamelijke opvoeding' (Brouwer e.a., SLO, 2003) hebben we eerder onze ideeën daarover uitgebreid uiteengezet. De uitdaging is om betekenisvolle instrumenten en programma's te ontwikkelen waarmee we leerlingen helpen reflecteren op hun sportkeuzeproces. In twee artikelen schetsen we wat we precies willen en waarom.

Bewegingsonderwijs als bijdrage aan toekomstoriëntatie

Het is onze stellingname dat in de traditie van de lichamelijke opvoeding bij toetsen en beoordelen teveel aandacht is uitgegaan naar het beoordelen van het prestatieniveau op het gebied van de bewegingsvaardigheid van de leerlingen. Daarbij is uit beeld geraakt waartoe die bewegingsvaardigheid eigenlijk wordt nagestreefd. Steeds meer echter raken we er met elkaar van overtuigd dat onderwijs een rol dient te spelen bij de toekomstoriëntatie van de leerlingen. In het geval van onderwijs in bewegen dient dat onderwijs een bijdrage te leveren aan de sportoriëntatie van kinderen in brede zin. Bewegingsonderwijs moet leerlingen helpen een verstandige en positieve keuze te maken voor 'zelfstandige, verantwoorde, perspectiefrijke en blijvende deelname aan de bewegingscultuur' (Stegeman, 2000). Een bepaalde mate van bewegingsbekwaamheid is daarvoor onontbeerlijk, zeker. Maar minstens zo belangrijk is dat de leerling zichzelf afvraagt wat voor hem of haar verantwoorde en perspectiefrijke declinatie aan de bewegingscultuur inhoudt. Onderwijs krijgt echt betekenis als de leerling het verband tussen het binnenschools geleerde en het buitenschools toegepaste gaat leggen. Deels gaat het dan om het leggen van dat verband via reflectie.

Portfolio als hulpmiddel voor reflectie

Leerlingen van tussen de 15 en de 18 zijn van zichzelf doorsnee niet zo bezig met reflectie over wat het onderwijs dat ze volgen later voor hen zou kunnen betekenen. Zij ondergaan het onderwijs veelal tamelijk passief terwijl ze dromen over wat ze straks en later kunnen doen. Voor al te nadrukkelijk nadenken daaro-

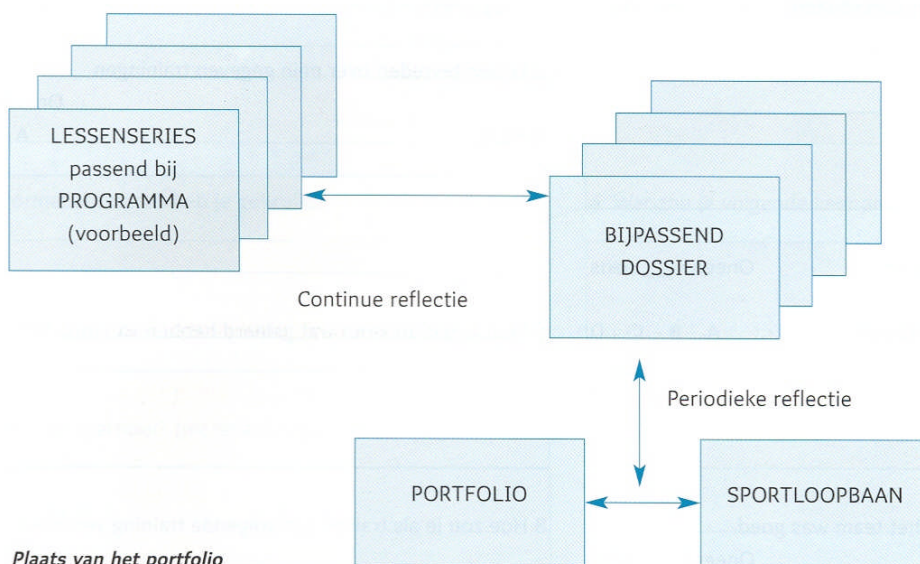
ver zijn ze nog wat huiverig. Daarom zouden ze wat geholpen moeten worden met het leggen van het verband tussen nu en straks. Aan de ene kant stelt dat eisen aan het onderwijsprogramma, dat ook echt betekenis moet hebben binnen dat verband. Aan de andere kant stelt het eisen aan de wijze waarop met de leerlingen geëvalueerd wordt. Juist voor dat aspect is het portfolio het meest geschikte hulpmiddel. Met behulp van de portfolio-instrumenten in deze publicatie en de didactische werkvormen die daarbij horen willen we leerlingen helpen om te reflecteren. Zodanig dat zij in staat zijn hun ervaringen met de diverse onderdelen van het examenprogramma LO1 te vertalen naar hun sportkeuzes.

De leerling centraal: verschil met het PTA

Met de komst van de nieuwe tweede fase voor havo en vwo expliciteren scholen beter dan voorheen de verwachtingen naar leerlingen. Door middel van een PTA wil men proberen de leerlingen actiever bij het leerproces te betrekken. Zeker voor lichamelijke opvoeding is daarbij een accent komen te liggen op de administratieve verantwoording. De vrees was groot dat - omdat bij een onvoldoende beoordeling voor LO1 de leerling geen examen mocht doen, respectievelijk geen officieel diploma kon krijgen - scholen juridisch aangesproken zouden worden als een onvoldoende voor LO1 niet goed genoeg verantwoord zou kunnen worden. In het PTA wordt daarom verwoord aan welke (formele) eisen een leerling moet voldoen om het programma met 'Voldoende' of 'Goed' af te kunnen sluiten. Dat zegt echter niets over de persoonlijke waarde van het programma lichamelijke opvoeding voor de leerling. En daarover gaat het in het portfolio. We kunnen daarom niet genoeg benadrukken dat we het hier over twee fundamenteel verschillende aangelegenheden hebben. Enerzijds het 'aftekeninstrument' en anderzijds de persoonlijke impact voor de leerling zelf.

En het rapport dan?

In deze publicatie geven we bij wijze van voorbeeld aan hoe wij zouden willen werken met een portfolio voor LO1. Van elk programmaonderdeel geven we aan welke

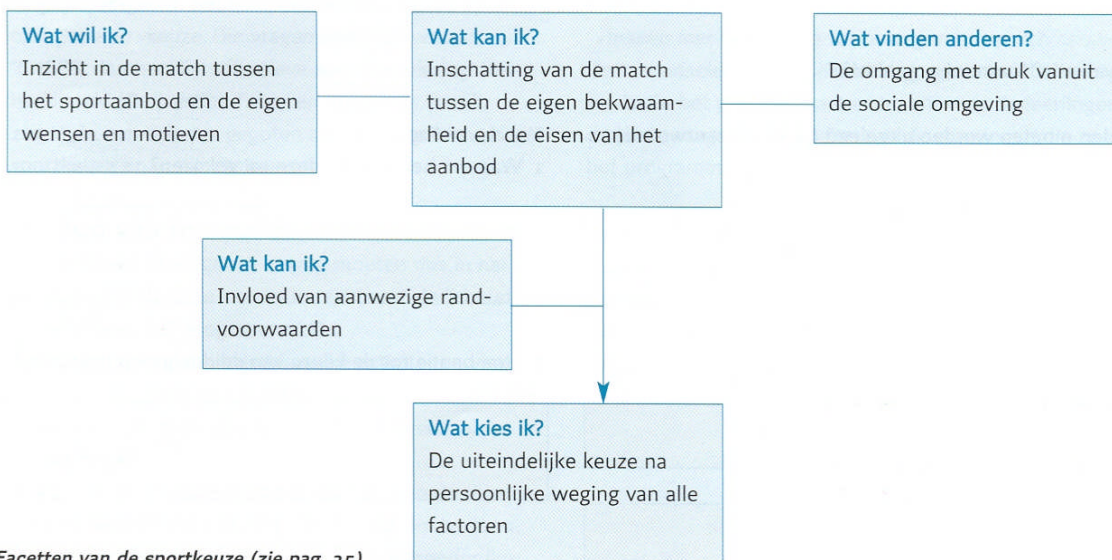
Plaats van het portfolio

instrumenten en werkwijzen daarbij van nut kunnen zijn. Van elk programmaonderdeel geven we voor alle helderheid ook aan welke eisen daar voor het PTA aan gesteld worden. Maar we zeggen expliciet *niets* over rapportage. Vanuit de portfolio-idee is dat helemaal niet nodig. In het portfolio vindt beoordeling, evaluatie en feedback daarop continu plaats. Wel laten we de leerlingen periodiek voor zichzelf de stand van zaken opmaken. Dat is ook een vorm van (zelf)rapportage. Niettemin worden er op scholen nog steeds rapporten uitgedeeld om leerlingen en ouders te informeren over hun voortgang. Voor de meeste vakken staan daar cijfers op van toetsen en schoolexamens. Voor LO1 zou daar informatie in kunnen staan over de voortgang ten opzichte van de planning in het PTA. Dus: heeft een leerling alle onderdelen die in een periode gepland stonden voldoende afgerond. En daar zou informatie in kunnen staan over de prestaties die een leerling geleverd heeft. Dus: wat is zijn niveau van bewegingsvaardigheid, regelbekwaamheid, kennis over bewegen en gezondheid en bewegen en samenleving, hoe staat

het met de omgangsbekwaamheid en het vermogen zelfstandig te werken en te leren? Het rapport zou ook informatie kunnen bevatten over beide aspecten. Maar ook hier geldt dat het rapport een wezenlijk andere kwestie is dan het portfolio.

De 'ideale' combinatie zou deze zijn. Van elk programmaonderdeel komt er een weerslag in het portfolio. Daarvoor moet een dossier (een soort groslijst) worden opgebouwd en het PTA beschrijft de eisen aan dat dossier (welke activiteiten moet de leerling gedaan hebben en hoe zien we het bewijs daarvan in het dossier terug). Het rapport zegt dan hoe de leerling er voor staat ten opzichte van de dossiereisen. In het portfolio trekt de leerling zelf conclusies over zijn eigen voorkeuren, vaardigheidsniveau en zijn vervolgwensen op de diverse facetten van het programma en de docent geeft daar feedback op.

Rapportage kun je doen op basis van beoordelen van het niveau van werken in de lessen, op basis van voortgang en niveau van het dossier of op basis van het

Facetten van de sportkeuze (zie pag. 35)

2.2 Zelfevaluatie 'Zelf beter leren volleyballen'

1 Naam teamleden:

2 Ik ben als speler beter gaan spelen. Oneens ___ eens

Welke onderdelen zijn bij jou verbeterd: A B C D

3 De samenwerking en inzet van het team was goed. Oneens ___ eens
Omdat: A B C D

4 Wat heb jij er aan gedaan om een goede samenwerking te realiseren?

5 Ik heb geleerd een trainingsonderdeel voor te bereiden. Oneens ___ eens
Hoe heb jij je voorbereid? A B C D

6 Ik ben tevreden over mijn gegeven trainingen

Oneens ___ eens

Omdat:

A B C D

7 Vind je dat anderen wat geleerd hebben van jouw training?

8 Hoe zou je als trainer een volgende training verbeteren?

9 Geef je zelf een beoordeling (O – V – G) en geef aan waarom?

Oneens ___ eens

15.2.3 Zelfevaluatie 'toernooi-organisatie'

Alle antwoorden moeten worden uitgelegd (ja en nee antwoorden tellen niet)

Datum:

Naam:

Doelgroep:

Activiteit:

Vorbereitung

1 Waarom heb je voor deze rol gekozen?

2 Hoe ben je tot de keuze van de doelgroep gekomen?

3 Hoe heb jij je voorbereid op jouw rol van toernooi-organisator?

4 Welke informatiebronnen heb je gebruikt?

Uitvoering

5 Hoe verliep het toernooi? (materiaal, organisatie, uitleg)

6 Hoe vond je het om voor een groep te staan?

7 Wat vond je van de deelnemers?

8 Met wie heb je samengewerkt en hoe is dat verlopen?

9 Wat zou je volgende keer anders doen?

10 Wat heb je ervan geleerd?

11 Zou je het leuk vinden om een toernooi te organiseren bij een sportvereniging of -instelling (denk aan vrijwilligerswerk)?

12 Geef jezelf een beoordeling:
onvoldoende / voldoende / goed
Leg uit waarom je dat vindt.

portfolio. Dat laatste is wat wij graag willen, hoewel een compleet dossier en participatie in de lessen wel een noodzakelijke (en te controleren) voorwaarde is.

Aspecten van sportoriëntatie en -keuze: CHESS

Het portfolio moet leerlingen richten op een aantal belangrijke vragen in het licht van het proces van sportoriëntatie en -keuze. Die vragen ontleen we aan 'CHESS, de checklist effectieve sportstimulering. Het handboek' (Duijvestijn, Faber en Stegeman (red.), 2001). In een schema gegoten zien de facetten van sportkeuze er zo uit: zie pag. 33

Inhoud van het portfolio

De hierboven aangegeven vragen moeten dus in het portfolio aan de orde komen in relatie tot de inhoudselementen van het programma LO1:

- bewegen (wat kan ik goed, welke activiteiten vind ik vooral 'leuk', wat zou ik willen kunnen, wat kan ik leren?) en de onderliggende fysieke en persoonlijke kwaliteiten
- regelen van bewegen (hoe goed ben ik in de diverse taken, ervaar ik die als prettig of lastig om te doen, wil ik me daarin ontwikkelen) en de daaronder lig-

gende persoonsgebonden kwaliteiten

- kennis van, inzicht in en opvattingen over bewegen en aspecten/thema's met betrekking tot bewegen (bewegen en gezondheid, bewegen en samenleving/maatschappelijke en ethische aspecten van bewegen, beroepsmogelijkheden in het veld van sport en bewegen, etc.)
- welke keuzes zou ik nu en in de toekomst kunnen maken met betrekking tot bewegen en sport?

De inhoudselementen zijn in het programma LO1 verwerkt. In het portfolio gaat er nu om voor de leerlingen de juiste vragen te koppelen aan de ervaringen die ze in het programma opdoen.

Wordt vervolgd

Correspondentie:
bbrouwer@flevonet.nl ■